

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Veronika Májková

Cash Transfer jako forma humanitární pomoci

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Ing. Jan Říkovský

2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci *Cash Transfer jako forma humanitární pomoci* vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Ing. Jana Říkovského, a že jsem všechny informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 22. března 2018

.....

Veronika Májková

Poděkování

Chci poděkovat především své rodině a přátelům, kteří mě podporovali při psaní této práce a v průběhu studia. Dále Mgr. Ing. Janu Říkovskému, za jeho cenné připomínky a rady, především však za trpělivost, kterou se mnou měl při samotném zpracovávání práce. Velký dík patří CARITAS - Vyšší odborné škole sociální Olomouc a Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci za kvalitní vzdělání a zkušenosti, které jsem během studia mohla získat.

Obsah

Úvod.....	6
1 Zahraniční pomoc.....	8
2 Cash Transfer	10
2.1 CT a jeho historie	12
2.2 Vhodnost použití CTP	13
2.3 Zkušenosti s CTP.....	14
2.4 Zásady.....	15
3 Typy CT a jejich využití.....	17
3.1 Podmíněný CT.....	18
3.2 Nepodmíněný	18
3.3 Cash- for –Work	19
3.4 Poukázka.....	20
3.5 Využití CT	21
3.6 Rizika použití.....	22
3.7 Mýty vs. realita.....	23
4 Aktéři CTP	26
4.1 Humanitární sektor	27
4.1.1 Organizace	Chyba! Záložka není definována.
4.2 Soukromý sektor.....	27
4.2.1 Příjemci pomoci.....	Chyba! Záložka není definována.
4.3 Vláda.....	27
4.4 Donoři.....	28
5 Cyklus Programu CT.....	29
5.1 Analýza.....	30
5.1.1 Posouzení situace a potřeb	30
5.1.2 Rozhodnutí a stanovení cílů.....	31
5.1.3 Stanovení částky	34
5.1.4 Plánování aktivit a mobilizace zdrojů.....	35
5.2 Implementace a monitoring	35
5.2.1 Zacílení a registrace	35
5.2.2 Distribuční mechanismy	36
5.3 Evaluace programu	36

Závěr	39
Seznam použitých zkratek	42
Seznam obrázků.....	43
Seznam použitých zdrojů.....	44

Úvod

Téměř 136 miliónů lidí na celém světě bude v roce 2018 potřebovat humanitární pomoc. Bude proto zapotřebí mnohem více finančních prostředků než kdykoliv předtím. Humanitární organizace jsou odhodlané stát se efektivnějšími a poskytovat účinnější pomoc, která by rychleji reagovala na krize a používala způsoby vyhovující potřebám lidí, kterým se snaží pomoci (OCHA, 2017). Naštěstí existuje více možností, jak poskytnout pomoc. Jednou z potenciálních cest je dát lidem peníze namísto potravin či jiné materiální pomoci. Za ně si mohou koupit to, co potřebují nejvíce. Díky ušetřeným financím za transport a celkovou logistiku může přístup založený na peněžní pomoci zahrnout větší množství lidí. Mimo jiné se uplatní princip empowermentu (zmocnění), který podporuje důstojnost příjemců více než čekání ve frontě na balíčky.

Přestože je jen malá část zahraniční pomoci uskutečňována formou peněžních prostředků, tento princip již pomalu prolamuje bludný kruh chudoby tím, že do rukou chudých obyvatel vloží kapitál. V této bakalářské práci se tedy bude prolínat využívání ekonomické sféry a moderních technologií v perspektivě humanitární a sociální pomoci. Ačkoliv již četné výzkumy prokázaly vysokou efektivitu této subvence, stále je většinové povědomí zbytečně zatíženo stereotypy a celkovou neinformovaností o dané problematice. Změnit tento stav v našem prostředí se pro mne stalo hlavní motivací a důvodem k vypracování této práce.

Metodou práce je kompilace, která shrnuje relevantní poznatky z dostupných zdrojů. Jelikož se tomuto tématu česká literatura téměř nevěnuje, bude hlavním zdrojem cizojazyčná odborná literatura (knihy, vědecké články, případové studie, výroční dokumenty nadnárodních organizací, evaluace, manuály pro humanitární organizace a jiné publikace empirického charakteru), které jsou díky online komunitě sdružující odborníky na danou problematiku z celého světa volně dostupné na webových stránkách. Poněvadž se oblast Cash transferu neustále mění a rapidně rychle vyvíjí, probíhala selekce na základě aktuálnosti informací.

Přínosem této práce bude návaznost na již podrobně řešená elementární fakta o humanitární pomoci, rozšíření povědomí o jejích dalších formách, syntéza u nás dosud nereflektované literatury a možnost navázání na toto téma jinou prací do budoucna.

Cílem mé bakalářské práce je nabídnout konkrétní přehled o tom, co je to Cash transfer a jak se využívá v sektoru humanitární pomoci a rozvojové spolupráce. Toto využívání se nazývá Cash transfer programováním.

Struktura této práce se skládá z pěti hlavních kapitol. Záměrem první kapitoly bude uvedení čtenáře do problematiky zahraniční pomoci. Stručně budou vydefinovány pojmy humanitární pomoc a rozvojová spolupráce a jakými formami jsou poskytovány. Tím se vytvoří podklad pro pochopení následujícího, již zúženého textu.

Následující kapitola pojednává o Cash transferu jako jedné z forem zahraniční pomoci. V jejích pěti podkapitolách je vysvětlen pojem Cash transferu a pojednává o mnohých způsobech uplatnění. Stručně je zmíněna jeho historie. Dále je nahlížena vhodnost aplikování v různých situacích či sektorech, zmíněny zkušenosti s jeho použitím a vyjmenováno desatero zásad, kterými by se organizace měly řídit. Ve třetí kapitole je pojem rozdělen na různé typy, které jsou v jejích podkapitolách popsány. U každého z nich jsou nastíněny výhody a nevýhody. Pro názornější orientaci v procesu určování vhodnosti konkrétního typu je do textu zapracován strom rozhodování. Představu nám dokreslí následná podkapitola o předpokladech a podmínkách pro využití Cash transferu. Neméně důležitou pasáží bude pojednání o mýtech, které kolují mezi laiky i odborníky. Ty budou vyvráceny pomocí argumentů z četných studií. Čtvrtá kapitola je věnována aktérům zapojených do řetězce pomoci. Poslední pátá kapitola se zaměřuje na celý proces fungování v rámci projektového cyklu. Díky němu jsou organizace schopny navrhnout a uskutečnit kvalitní program pomoci. Závěr je věnován shrnutí hlavních myšlenek a vyzdvižení přínosu Cash transferu.

1 Zahraniční pomoc

Abychom mohli lépe pochopit naše téma, je důležité představit si základní klíčové pojmy, které s tímto souvisí, a ze kterých prakticky vychází. Proto se následující kapitola bude věnovat zahraniční pomoci¹, kterou si ukotvíme dvěma odbornými výrazy a to jsou humanitární pomoc a rozvojová spolupráce. Nastíníme si cíle a formy, kterými jich dosahují.

Humanitární sektor je značně obtížné definovat kvůli jeho konstantnímu vývoji, změnám a mnoha různým, někdy i protichůdným úhlům pohledu na definice vyjádřené oběma stranami – teoretiky i praktiky. Toto odvětví se stalo masivní komunitou činitelů, kteří chtějí spolupracovat, kooperovat, koordinovat a někdy dokonce soutěžit o úspěch na jejich hlavním cíli - ochraně života a důstojnosti zranitelných skupin a komunit postižených přirozenými katastrofami a konflikty po celém světě (Gutierrez, 2013, s. 7).

Humanitární pomoc je obecně považována jako vyjádření univerzální hodnoty - solidarity mezi lidmi a morálního imperativu. Má mnoho různých definic v závislosti na autorech a odráží rozmanitost organizací a institucí. Nicméně hlavní část akademické obce a humanitární komunity má společné chápání cíle humanitární pomoci jako okamžité reakce založené na zajištění základních životních potřeb za účelem záchrany života, předcházení a zmírnění lidského utrpení a zachování lidské důstojnosti všude tam, kde vznikne potřeba pomoci, kde vlády a místní aktéři jsou přetížení, neschopní nebo neochotní jednat. Finanční, materiální či expertní forma pomoci může být poskytnuta bilaterálně nebo prostřednictvím mnohostranných dohod. Nabízená pomoc je formována podle typu katastrofy, potřeb příjemců, povahy jejich vlastních kapacit a schopností managementu ve stavu nouze. Současně je koordinována dle jedenácti clusterů² (Gutierrez, 2013, s. 7; European Commission, 2008, s. 1; Penuel et. al., 2011, s. 15; Coppola, 2011, s.5; OCHA, 2012, s.16)

¹ Pojem zahraniční pomoc byl použit dle Princové (2012, s. 5) s ohledem na potřebu propojovat oba pojmy, humanitární pomoc a rozvojová spolupráce.

² Clustery prezentují týmy humanitárních organizací v hlavních sektorech pomoci. Ty zahrnují výživu, ochranu obyvatel, zajištění přístřeší, přístup k vodě, sanitaci a hygieně, koordinaci a management evakuačních táborů, počáteční obnovu, vzdělávání, krizovou komunikaci, potravinovou bezpečnost, zdraví a logistiku (Jahre et. al., 2010).

Rozvojová spolupráce se naopak zaměřuje na působení v méně rozvinutých zemích. Monitoruje dlouhodobé sociální a ekonomické podmínky, ve kterých místní lidé žijí a snaží se najít způsoby zlepšení životní úrovně obyvatelstva. Všeobecně se snaží o snížení extrémní chudoby a udržitelnost ekonomického, sociálního a environmentálního rozvoje. Na rozdíl od humanitární práce je motivace navazujících rozvojových projektů v dlouhodobé udržitelnosti výsledků, dále snaze předcházet budoucím krizím a zmírnění jejich negativních dopadů. De facto je nepsanou praxí oba tyto přístupy úzce provázat a eventuálně kombinovat (Pazderka, 2008, s. 111-117;).

Rozvojovou spoluprací můžeme dělit dle zdroje financování na tu, která je poskytována z rozpočtu dané krajiny (multilaterální, bilaterální) a na pomoc od jiných dárců (dle charakteru dárce na neziskové organizace, charity, individuální dárce apod.). Dále ji dělíme dle teritoria na domácí a mezinárodní. První se zaměřuje na odstraňování následků přírodních katastrof a prevenci. Druhá zahrnuje aktivity jednotlivých států/ mezinárodních organizací, zaměřených na pomoc či podporu rozvojových krajin směrem k trvale udržitelnému rozvoji (DAC Statistics, 2014).

Nyní již tedy chápeme, že v současné době těžko najdeme na světě krajinu, která by se nějakým způsobem pomoci nezúčastňovala, ať už jako příjemce, nebo jako dárce. Jedním ze základních principů je solidarita se slabšími a zranitelnými lidmi postihnutými krizí, katastrofou, chudobou nebo hladem. Jako jednu z možných forem zahraniční pomoci můžeme zvolit cash transfer.

2 Cash Transfer

V této kapitole si představíme Cash transfer programming³ jako jeden z mnoha nástrojů zahraniční pomoci. Zjistíme, že se nejedná jen o konkrétní typ programu, ale naopak spíše o celý mechanismus. Definujeme ho jako velmi flexibilní program v rámci uplatnění i v možnostech kombinování. Objevíme fakt, že tato cesta není jen moderní, ale již pár staletími prošlapaná. Popíšeme si jeho základní rysy a možnosti implementace. V závěru kapitoly si ještě vyjmenujeme deset obecných principů pro zacházení s cash transfery.

Převážná většina mezinárodní humanitární pomoci je poskytována v naturáliích⁴ (jídlo, obilí, léky, aj.) či jiných materiálních potřebách. Současně však existuje významná a rostoucí množina zkušeností s poskytováním peněz nebo poukázek, jako alternativa nebo doplňková pomoc. Jak se rozšiřují a prohlubují znalosti v této oblasti, začíná být stále jasnější, že peníze budou hrát při okamžité i následné pomoci čím dál větší roli v celém humanitárním odvětví (Bailey a kol., 2011, s. 1).

Cash transfer⁵ je jeden z nástrojů humanitární pomoci. Jedná se o poskytování pomoci formou peněžních prostředků. Mezi příjemce se řadí jednotlivci, domácnosti a komunity; nikoliv vlády či jiní státní činitelé. Přestože přirozená povaha pojmu peněz naznačuje neomezenou možnost upotřebení, v tomto případě se bude jednat spíše o zamýšlené vynakládání financí na konkrétní zboží, či služby, které se odrážejí v cílech humanitární intervence, návrhu pomoci a výběru cílových skupin (CaLP, 2017, s. 2). CT se vztahuje na všechny programy, v nichž je hotovost (nebo poukázky) přímo poskytnuta účastníkům programu. Tento přístup staví na vazbách, kapacitách, podnětech a vztazích s cílem podpořit účinné oživení trhu. Důležité je si tedy uvědomit, že CT je mechanismus pro poskytování zdrojů do všech sektorů a není to sektor sám o sobě (Mercy Corps, 2016, s. 1).

Tato forma humanitární reakce může být využita k řešení základních potřeb či k ochraně, založení nebo obnově živobytí. Pokud je nezbytné zboží k dispozici na

³ Z anglického slovního spojení přeloženo jako Program převodu peněžních prostředků. V textu také používáno jako CTP.

⁴ Z anglického slovního spojení in-kind assistance, v textu používáno také jako hmotná pomoc.

⁵ Z anglického slovního spojení přeloženo jako převod peněžních prostředků. V textu také používáno jako CT.

místním trhu, ale postižená populace nemá dostatek peněz na nákup, pak poskytnutí hotovosti umožní lidem pokrytí svých krátkodobých nebo dlouhodobých základních potravin a jiných statků. Zatímco státy postižené katastrofou přebírají primární odpovědnost za své občany, humanitární organizace jsou přizvány k pomoci. Ty se tradičně zaměřují na poskytování materiální pomoci. Zajišťují lidem v nouzi jejich specifické potřeby, kterými nahrazují ty, jež ztratili, nebo ty co potřebují. Nicméně CT mohou pomoci obyvatelstvu postiženému katastrofou zejména tam, kde byly ztraceny příležitosti k zaměstnání, výdělečné činnosti, obživě nebo jiné ekonomické produkci. Na rozdíl od věcné pomoci, CT umožňují jeho příjemcům sehnat zboží a služby dle svého výběru přímo z místních trhů a poskytovatelů služeb (ICRC, 2007, s. 11).

CTP může být navržen s dlouhodobějšími rozvojovými cíli, jako jsou rozsáhlé programy na převod peněz sponzorovaných státem. Probíhají výzkumy a analýzy, které berou v potaz i globální dialog o budoucím vývoji humanitární pomoci včetně rozvojových cílů. Ve správném kontextu, kdy místní trhy fungují a jsou schopny uspokojit poptávku, mohou hotovostní transfery sloužit jako vhodná a účinná alternativa přímých distribucí potravin a nepotravinových výrobků (Mercy Corps, 2016, s. 1; Fututres, 2013, 9).

CTP může být také důstojnější a flexibilnější formou pomoci, protože od podstaty programu mají účastníci svobodu volby toho, co potřebují. Všechny typy peněžních převodů mají následující zastřešující cíl: poskytovat včasnou a nákladově efektivní pomoc obyvatelům postiženým krizí, a současně podporovat místní ekonomiku. Jakým způsobem se to provádí, determinuje typ použitého CTP, jeho hodnoty, cesty převodu (distribuční mechanismus/mechanismus vyplácení), frekvence a trvání. CTP může sloužit jako výchozí bod pro řadu intervencí nebo jako krok k hospodářskému oživení a rozvoji. Různé typy CTP mohou být implementovány společně (např. Cash-for-work⁶ a přímé cash transfery) nebo v kombinaci s jinými typy programování, např. přímými CT, které doplňují distribuci potravinové pomoci (Mercy Corps, 2016, s. 1).

Zjistili jsme tedy, že dobře a vhodně navržená CTP se může potkat se základními potřebami, které mohou často pomoci rozjet ranou fází zotavení domácností, dále může ovlivnit soukromý sektor jako část bezprostřední pomoci v nouzi, navíc práce s místními prodáváči minimalizuje narušení trhu.

⁶ Z anglického slovního spojení přeloženo jako peníze za práci. V textu také používáno jako CFW.

2.1 CT a jeho historie

Odezvy v podobě peněžní pomoci mají dlouhou historii, i přes jejich časté označení jako: „nové“ a „inovativní“. Pro lepší představu si uvedeme pár příkladů. Clara Barton, jedna ze zakládajících osobností Amerického Červeného Kříže, pomohla po Francouzsko-Pruské válce (1870-1871) zorganizovat peněžní podporu (Britannica, 2017, s. 5). Na konci 18. století v Indii reakce na hladomor obsahovaly to, co bychom dnes nazvali Cash for Work⁷ programy (Dreze a kol., 1991, s. 47). V roce 1948 Britská koloniální administrativa v Súdánu distribuovala peněžní pomoc lidem zasaženým hladomorem. Ve větším měřítku byly CfW projekty implementovány v Botswaně a Indii. Přestože to není vyčerpávající seznam, je třeba si uvědomit, že pomoc finanční formou v nouzových situacích má dlouhý rodokmen a rozhodně by neměla být považována za novou či nevšední (Bailey a kol., 2011, s. 3).

Cash transfer programming se používá pro rozvojové účely již řadu desetiletí. Zejména v rámci intervencí v oblasti sociální ochrany. V devadesátých letech začaly rozsáhlé programy ve středněpříjmových zemích⁸ jako je Brazílie a Mexiko a zanedlouho na to se rozšířily do nízkopříjmových zemí Afriky jako je Keňa a Etiopie. V posledních letech se začaly rozvojové CTP aplikovat na okamžitou pomoc kratšího časového rozpětí. Výsledek vedl k tomu, že více a více organizací i donorů a vlád začalo s používáním tohoto typu intervence k naplnění základních potřeb lidí postižených krizí. V některých případech byla dokonce potravinová pomoc nahrazena CTP ve formě poukázek⁹. Tento typ programu lze použít i na Non-Food items¹⁰ jako příspěvní k budování dočasného či trvalého obydlí nebo v rámci asistence přístupu

⁷ Přeloženo z anglického slovního spojení jako peníze za práci, dále používána zkratka CfW.

⁸ Světová banka člení podle hodnoty indikátoru GNI/per capita (Gross National Income - Hrubý Národní Příjem) země světa na čtyři skupiny: země s nízkým příjmem, země s nižším středním příjmem, země s vyšším středním příjmem a země s vysokým příjmem. Hranice v USD je každoročně aktualizována a vydávána Světovou bankou jako součást tzv. WDI – World Development Indicators. Země zařazené do první skupiny jsou chápány jako země chudé a v rámci rozvojové spolupráce mezi zeměmi první skupiny jim je poskytována rozvojová pomoc (KOTÝNKOVÁ et. al., 2011).

⁹ Viz kapitola Typy CTP a jejich využití -. Také známo jako voucher.

¹⁰ Z anglického slovního spojení přeloženo jako nepotravinové předměty a následně používáno v této podobě v textu.

k základním službám - vzdělávání a zdravotní péče (Development Initiatives, 2012, s. 1).

Cash transfer programy je možné modifikovat do různých podob, dle potřeby a cílů pomoci. Nedávné zkušenosti ukazují, že rozsah použití se rozšířil do komplexních krizí i do dočasných situací s právě probíhajícím konfliktem, kde nefungují bankovní systémy. Další využití je možné ve vleklých krizích nebo v situacích chronické chudoby jako součást sociální ochrany a jako zefektivnění pomoci vedoucí ke snížení potřeby velkých a opakovaných dodávek potravinové pomoci. CT je také zavedenou součástí systému sociální ochrany obecně řízeného státem, ale někdy též za účasti nevládních organizací, zvláště v rozvojové pomoci (Norad, 2011, s. 7-8).

2.2 Vhodnost použití CTP

CT by měly být běžně zohledňovány ve všech typech krizí – náhlých, vleklých, komplexních, venkovských či městských a přírodních katastrof (a všech jejich možných kombinací). Zatímco některé prostředí je pro CT vhodnější než jiné, neexistuje žádný zřejmý důvod, proč by CT neměl být použit v kterékoliv reakci na krizi. Zkušenosti z prostředí, jako je Afghánistán, Somálsko a Konžská demokratická republika ukazuje, že peníze nebo poukázky jsou možnou pomocí i tam, kde státy ztroskotaly, probíhají konflikty a bankovní systémy jsou slabé nebo neexistují (Bailey a kol., 2011, s. 15).

To však neznamená, že peníze budou v každém okamžiku vhodné, a to na všech místech intervence. Typ a stupeň nouze, současně i vyjasnění cíle intervence, je zjevně důležitý při rozhodování o vhodnosti nebo nevhodnosti peněz. Peníze nebo poukázky budou účelné na místě pouze v situacích, kdy jsou potraviny nebo jiné předměty, které lidé potřebují, k dispozici na místních trzích nebo mohou být dodávány poměrně rychle prostřednictvím tržního mechanismu. Existují jistá rizika a specifické situace, kdy peněžní forma pomoci není úplně vhodná. Např. u počáteční fáze katastrofy s náhlým nástupem, může existovat absolutní nedostatek potravin nebo jiných položek na místní nebo národní úrovni nebo trhy mohou být narušeny. V nenadálých krizích ve fázi okamžité pomoci je třeba se rozhodovat rychle na základě omezených a nekompletních informací, přesto mohou trhy stále fungovat a může existovat možnost doručit peníze. Proto i přes omezené zkušenosti s převodem hotovosti v takových situacích je podstatné zvážit tuto variantu. (Bailey a kol., 2011, s. 15; IASC, 2015, s. 18; ACF 2007, s. 41)

Teoreticky by reakce na základě peněžních prostředků měly být rychlejší než pomoc v naturáliích, protože není třeba kupovat a přepravovat zboží. V praxi se nicméně často zdá, že trvají déle, než se zavedou. Humanitární organizace někdy zápasily s poskytováním včasné finanční pomoci, protože dohody a systémy na doručování peněžních prostředků osobám byly zřízeny až po mimořádné události. Zjevně by se mohlo hodit prozkoumání různých možností pro doručování peněžních prostředků jako součást připravenosti na katastrofy a plánování nepředvídatelných událostí. Bylo by vhodné uvažovat o možnostech založit smlouvy pro doručování s potenciálními poskytovateli již před katastrofou (Bailey a kol., 2011, s. 15).

Pro určení vhodnosti peněz/ poukázek ve srovnání s jinými alternativami jsou potřebné dva obsáhlejší sety informací. Ty se získávají v první fázi pomoci – situační analýze (analýze potřeb). Zde se hledají objektivní ukazatele, zdroje a možnosti pomoci – jako jsou místní služby a zboží, dále se zaměřuje na modality (formy pomoci). První set otázek se týká lidských obydlí, a jak fungují místní ekonomiky a trhy. To zahrnuje, zda jsou zboží a služby, které lidé potřebují, dostupné v místě, a zda jsou trhy schopny reagovat na rostoucí poptávku po komoditách. Informace o trhu jsou rozhodující pro určení nejvhodnějšího typu humanitární reakce; mělo by být vždy součástí standardního posouzení a nenahliženou pouze jako informace, které jsou specifické pro CTP. Druhá sada otázek se týká toho, zda může být peněžní nebo poukázková pomoc prakticky realizována. Patří sem otázky týkající se mechanismů doručení, bezpečnost, kapacity organizace, preference příjemců, hostitelská vládní politika a gender rizika spojená s různými způsoby převodu. Je třeba si položit dvě základní otázky: „Budou lidé schopni koupit to, co potřebují, za přijatelné ceny?“, „Mohou být peníze doručeny a vynaloženy bezpečně? (Bailey a kol., 2011, s. 15; ECHO a kol., 2015, 11)

2.3 Zkušenosti s CTP

Zkušenosti s použitím CTP v minulosti a jeho dopady (ICRC, 2007, s. 17):

- Zvýšené ekonomické zabezpečení domácností.
- Obnova zásob a výrobních aktiv.
- Obnova pestré stravy.
- Sdružování peněžních prostředků za účelem realizace komunitních rozvojových projektů.

- Zlepšení přístupu na trhy a zdravotní péče (zaplacení dopravy pro zlepšení přístupu).
- Prevence prodeje aktiv.
- Schopnost uspokojit okamžité potřeby jídla pro přežití.
- Posílení místních ekonomik.
- Snížení ekonomické zátěže hostitelské komunity.
- Vzdělávání.
- Rekonstrukce přístřešků (včetně dočasných a přechodných úkrytů).

2.4 Zásady

Deset obecných zásad Evropské unie pro víceúčelovou peněžní pomoc v reakci na humanitární potřeby (ECHO, 2015, s. 2):

- I. Reakce na humanitární krize by měly být účinné a efektivní, reagující na nejnaléhavější potřeby lidí a představující výhodnost z hlediska kvalitní hodnoty za peníze.
- II. Humanitární akce by měly být naplňovány v různých odvětvích, posouzených na základě více sektorů a poskytovány tak, aby naplnily základní potřeby.
- III. Humanitární spolupráce musí být poskytnuta cestou, která zvyšuje ochranu a udržuje bezpečnost, důstojnost a bere na zřetel přání příjemců pomoci.
- IV. Měly by být podporovány inovativní přístupy k uspokojení potřeb.
- V. Víceúčelová pomoc by od začátku měla zvažovat všechny metody doručení pomoci na stejné úrovni, musíme se vždy ptát otázkou: „ Proč ne peníze? “.
- VI. Může být zapotřebí kombinace různých typů transferů a mechanismů doručení v závislosti na povaze a kontextu krize a jejich použití v různých fázích krize. Optimální pomoc může vyžadovat jejich kombinaci.
- VII. Příslušné podrobné posouzení kapacity trhů a služeb pro uspokojení humanitárních potřeb musí být provedeno na počátku krize, integrované do celkového hodnocení a pravidelně monitorováno a přehodnocováno.

- VIII. Činitelé zapojení do reakce na krizi by měli od počátku vytvořit jasnou strukturu pro koordinaci a správu a zefektivnit analýzu potřeb příjemců a jejich registraci, identifikaci cílových skupin a monitoring.
- IX. Vždy, když je to možné, je třeba využít vazeb s vnitrostátními systémy sociální ochrany.
- X. Zohledňování odpovědnosti (donor-zprostředkovatel-příjemce) vyžaduje použití rozsáhlých ukazatelů dopadů a výsledků, které by měly být limitovány číslem a vycházet z kombinace specifík a širších indikátorů.

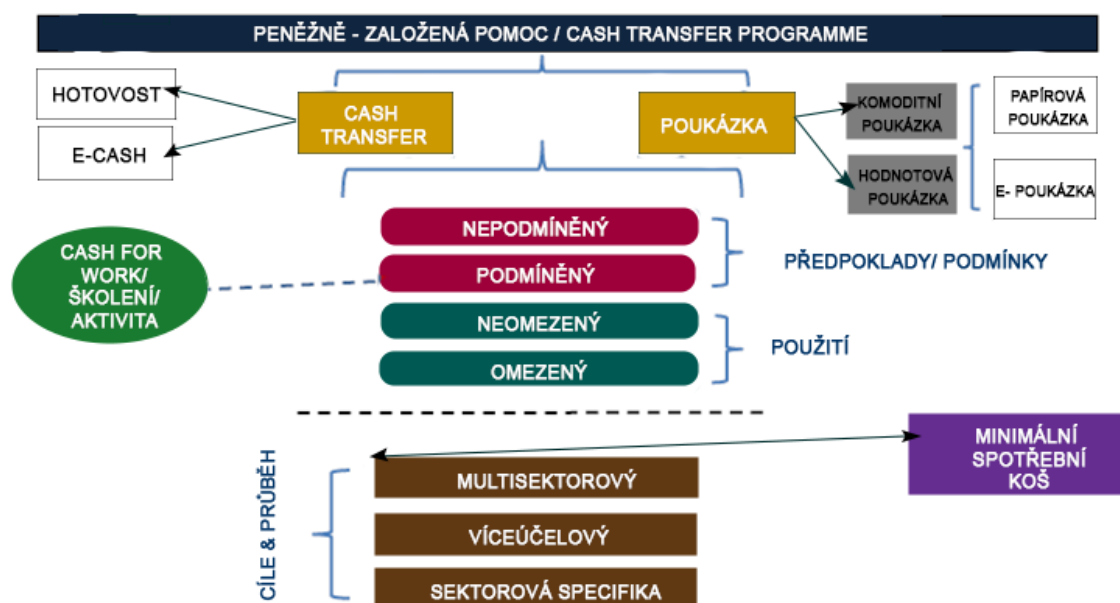
V této kapitole jsme se seznámili s cash transferem. Zjistili jsme, že se jedná o velmi flexibilní nástroj, který má dobré předpoklady proto, aby se stal klíčem ke skutečně účinné pomoci lidem v jejich nepříznivé situaci. Jeho využití však závisí na důvěře donorů, která staví na kladných zkušenostech a výsledcích. Pokud se jej implementující organizace či vlády rozhodnou využít, měly by pamatovat na obecné zásady, jež vedou k nárokům na kvalitu poskytování a dále ochraňují práva příjemců.

3 Typy CT a jejich využití

Jelikož se každá situace potřebující humanitární pomoc liší druhem krize/katastrofy, lokalizací, socio-ekonomickými podmínkami a aktuálními potřebami lidí, je důležité vhodně zvolit typ cash transferu. Pro lepší orientaci v následujícím dělení je přiloženo schématické rozdělení.

Typ cash transferu, který je zvolen, by měl být založen na cíli programu. V jednom programu může být použito i více než jeden typ nebo existuje možnost kombinování s materiální pomocí. Základní typy CTP jsou cash transfer podmíněný a nepodmíněný, Cash-for-work (typ podmíněného CT), voucher-poukázka (peníze, omezené peníze, produkt) a mechanismus pro převod peněz pro výše popsané programy zvaný E-transfer. Při vyhodnocování typu rizika, ohrožené skupiny a důvodu ohrožení směřujeme k vhodnému typu. Peněžní forma pomoci nemusí být vždy vhodná. UNHCR uvádí příklad sexuálního zneužívání, epidemie cholery či nedostatečný přístup ke vzdělání z důvodu diskriminace (Mercy Corps, 2016, s. 4; UNHCR, 2015, s. 18-19).

Cash transfery (CT) jsou přímé platby peněžních prostředků příjemci. Mohou být vyplaceny přímo organizací nebo prostřednictvím zprostředkovatele třetí strany, například banky. CT mají dvě formy. Nepodmíněný znamená, že příjemci obdrží peníze jednoduše tím, že jsou do programu zaregistrováni. Podmíněný znamená, že příjemce musí udělat něco předem stanoveného, aby peníze získal. Který z těchto dvou typů je vybrán, záleží na celkovém programovém cíli. Avšak můžeme vidět jistou posloupnost

Obrázek 1 Schéma rozdělení typů Cash transfer programů (SDC)

od nepodmíněného - okamžitá plošná pomoc k podmíněnému – podpora sektorální pomoci s obnovou komponentů. (Mercy Corps, 2016, s. 5; Austin, 2011, s. 34).

3.1 Podmíněný CT

Conditional cash transfer¹¹ se obvykle používá k podnícení určitého vzorce chování nebo k podpoře konkrétní události (např. přestavba zničených domů zemětřesením). Organizace nastaví určité úkoly, které musí účastníci splnit a podmínky jako je např. vzdělání, výživa, zdraví či rekonstrukce domu, aby získali peníze. Jakmile to zvládnou např. pošlou své děti do školy nebo se naočkují, mohou se svými penězi vynaložit jakýmkoliv způsobem, který si zvolí. CCT mohou být dány v tranších¹², aby směřovaly ke konečnému cíli. Protože podmínky vždy musejí být ověřovány implementující organizací, CCT mohou tak přidávat zátěž účastníkům programu (časovou) a organizaci (v čase a nákladech). Kvůli tomu by mělo mít používání CCT jasné zdůvodnění. Rovněž se nedoporučuje CCT používat bezprostředně po katastrofě/krizi, kdy je důležité, aby lidé rychle dostali potraviny, dočasný úkryt a další základní životní potřeby, na které mají všichni rovné právo. Je také důležité zdůraznit, že CT jednotlivcům, domácnostem nebo majitelům podniků, jak bylo výše popsáno, nejsou to samé jako sub-granty institucím. Požadavky ze strany donorů a oblast zájmu týkající se každého typu CTP jsou někdy velmi výrazně odlišné (ACF, 2007, s. 19; Mercy Corps, 2016, s. 4).

3.2 Nepodmíněný

Unconditional cash transfer¹³ je poskytnut příjemci bez jakýchkoliv požadavků. Zatímco obvykle mají organizace představu o tom, jak budou příjemci peníze využívat, tento program příjemcům dovoluje si vybrat, která útrata je pro ně nejvíce zásadní a kde

¹¹ Z anglického slovního spojení přeloženo jako Podmíněný převod peněžních prostředků. V textu také používáno jako CCT.

¹² Ačkoliv se jedná o pojem, který zní velmi zvláště, je v podstatě velmi jednoduchý. Tranší se totiž rozumí každé čerpání úvěru.

¹³ Z anglického slovního spojení přeloženo jako Nepodmíněný převod peněžních prostředků. V textu také používáno jako UCT.

chtějí peníze utratit. Často se domníváme, že UCT bude použito k zaplacení základních potřeb, ale občas je účastníci programu používají k zaplacení dluhů a/nebo k investicím. Frekvence plateb a částek CT může ovlivnit jak se UCT utratí: jednorázově, větší převody jsou často uplatněny na přestavbu nebo obnovu přístřeší, zatímco mnohonásobné, menší převody jsou užity na pokrytí nákladů základních potřeb domácností, jako je jídlo, léky a oblečení. Vedle flexibility a jednoduchosti využití UCT pro účastníky dělá tato přímočará implementační metoda z tohoto typu často preferovaný CT nástroj (MERCY CORPS, 2016, s. 4).

3.3 Cash-for-Work

CFW platí účastníkům programu za nekvalifikovanou a kvalifikovanou práci vykonávanou na projektech, které budují nebo opravují komunitní prostředky nebo infrastrukturu. Protože platba je přijata teprve poté, co účastník dokončil práci, CFW je často považován za typ podmíněného převodu peněz ("podmínka" je dokončení díla). Účast na programu je omezena na časově závislé cykly (čtyři až šest týdnů) a platba za práci na programu CFW může být provedena formou peněžních prostředků, voucherů (MERCY CORPS, 2016, s. 6).

CFW není programem pro vytváření příležitostí pracovních a obživných. Jejím cílem je poskytnout stejnou krátkodobou mzdu cílené zranitelné skupině domácností postižených krizí, pokud nejsou jejich živitelé aktivně zaměstnáni v jiných činnostech. CFW byla původně navržena tak, aby po nouzové situaci zmírnila psychologickou zátěž a bezmoc lidí, kteří byli vyhoštěni ze svých domovů, což jim umožňuje posílit vlastní zotavení. CFW by měla být použita v případě, že program má navíc prostředky k obnově majetku a infrastruktury komunity nebo k udržení zapojení postižených skupin obyvatel do obnovy (MERCY CORPS, 2016, s. 6).

Je třeba přijmout vhodnou mzdu CFW, aby se zabránilo odklonění pracovní síly od místních potřeb (např. obdělávání půdy/zemědělství) nebo narušení místních mezd. Je také důležité zjistit, jak nejlépe zahrnout domácnosti, které se nemohou účastnit CFW (kvůli zranění, nepohyblivost atd.), aby nebyly vyloučeny z výhod. Pro tyto účely jsou programy CFW často integrovány s komponentou CT: účastníci programu, kteří mohou fyzicky pracovat, se účastní CFW, zatímco domácnostem neschopným účastnit se aktivit CFW jsou poskytovány UCT (MERCY CORPS, 2016, s. 6).

3.4 Poukázka

Je to papírový nebo elektronický kupón, který je možné vyměnit za zboží či službu. Poukázky umožňují účastníkům programu nakupovat komodity nebo služby od zúčastněných prodejců bez použití peněz. Obvykle se tento postup zvolí, pokud má implementující organizace obavy z nakládání s hotovostí (z důvodů bezpečnosti, korupce nebo zneužití), nebo pokud je program určen ke zlepšení přístupu ke specifické množině výrobků nebo služeb (například k podpoření oprav zničených domů nasměrováním k nákupu stavebních materiálů). Poukázky vyžadují podstatně více administrativních kroků než UCT, včetně nákladů za grafiku a tisk, výběr dodavatele, školení prodejců a vyrovnání poukázek. Jako takové by měly být použity pouze tam, kde existuje jasný programový důvod. Poukázky přichází ve třech formách: peněžní poukázky, omezené peněžní poukázky, komoditní poukázky (MERCY CORPS, 2016, s. 7).

Peněžními poukázkami se poskytuje přístup skoro ke všem službám či zboží od obchodníků účastnících se na programu. Příjemce dostane voucher v určité hodnotě, kterou může utratit u každého předem schváleného prodejce. Obvykle jsou obchodníci podílející se na programu vybíráni dle předem stanovených kritérií programu. Někdy však, zejména pokud je trh malý, mohou být do programu zahrnuti všichni prodejci. Typicky musí být poukázka uplatněna do určité doby, jinak je neplatná (MERCY CORPS, 2016, s. 7-8).

Omezené peněžní poukázky umožňují účastníkům programu nakupovat kombinaci zboží nebo služeb uvedených na poukázce, a to až do částky tohoto poukazu (např. vybrat si mezi jakoukoli kombinací rýže, čočky a oleje, přičemž celková částka nesmí překročit 25 USD). Omezené poukázky mohou být použity, pokud chce organizace zvýšit možnost výběru v rámci určité množiny zboží či služeb (MERCY CORPS, 2016, s. 8).

Komoditní poukázka poskytuje příjemcům přístup k předem definovaným komoditám nebo službám, které lze vyměňovat u jakéhokoli dodavatele, který se účastní programu, nebo na speciálně uspořádaných trzích. Tento typ poukazu nabízí kontrolu nad nákupem položek a používá se tam, kde existuje programový důvod k omezení nákupů na určitou, identifikovanou skupinu položek. Například program zaměřený na zlepšení příjmu potravy mezi účastníky může poskytnout poukázky na

potravin s vysokým obsahem kalorií a minerálů, jako je maso, mléko a zelenina. Komoditní poukázky je složitější nastavovat a sledovat než peněžní poukázky, protože účastníci se prodejci musí prodávat vybrané položky a tyto nákupy musí být sledovány. Toto dodatečné sledování zvýší nároky na programové a finanční pracovníky (MERCY CORPS, 2016, s. 9).

Protože poukazy automaticky omezují výběr, prostřednictvím výběru zúčastněných dodavatelů nebo zboží k nákupu, je rozhodující, aby pro jejich použití existovalo silné programové ospravedlnění. Pro úspěšnou realizaci kupónového programu je důležité mít na trhu dostatečný počet dodavatelů, a to jak k zajištění dostatečného množství a rozmezí komodit, tak i k tomu, aby se zabránilo konkurenci cen mezi prodejci. Ke snaze o účast dostatečného počtu prodejců může být zapotřebí také citelné úsilí, které by je přesvědčilo, aby se účastnili. Obecně platí, že prodejci se budou účastnit, pokud budou důvěřovat systému vyplácení a pokud bude platba rychlá (Mercy Corps, 2016, s. 9).

Veletrhy mohou být použity v rámci poukázkového programu, který poskytuje společné místo pro výměnu poukázek mimo stávající trh nebo místní systém obchodování. Veletrhy spojují formální i neformální obchodníky, kteří dodávají potřebné zboží a poskytují konkurenční ceny, kvalitu a kvantitu. Často se veletrhy využívají ke zvýšení přístupu k cílovému obyvatelstvu. Prodejci jsou obecně z nedalekých trhů, ale veletrhy mohou být také použity k uvedení nových prodejců na místní trhy, stejně jako k rozvoji nových vazeb mezi prodejci a velkoobchodníky (MERCY CORPS, 2016, s. 9).

3.5 Využití CT

V předchozích podkapitolách jsme měli možnost se seznámit s obecnými formami CTP. Pro správné rozhodnutí, který typ CTP vybrat, je třeba vyhodnotit analýzu podmínek a okolností a sladit ji s cílem zamýšleného programu a také s nejlepší vhodností pro přijímající populaci a zvážit vhodnost či nevhodnost konkrétního typu CT.

Výhodami CTP je rychlá distribuce a cirkulace finančních prostředků spolu s minimálním zapojením implementační organizace a také nízké administrativní náklady. Je to nejvíce flexibilní forma CTP. Nevýhodou je obtížné monitorování využití

po přenosu financí, náročnější výběr a registrace příjemců, protože peníze jsou většinou žádoucí pro všechny postižené krizí (MERCY CORPS, 2016, s. 4-5).

Výhodami poukázek je zaměření na konkrétní položky pomoci a možnost sledování výměny poukazů. Organizace přejímá riziko inflace po krizi s možností úpravy ceny poukázky. Bezpečnostní riziko je někdy nižší než u CFW nebo u peněžních převodů. Nevýhodou jsou hlavně vysoké administrativní náklady včetně vysokého počtu zaměstnanců i možnost padělání. Poukázky také mohou vytvářet paralelní ekonomiku prostřednictvím prodeje poukázek. Také zavedení do praxe může trvat čtyři až šest týdnů k nutnému uspořádání (MERCY CORPS, 2016, s. 7).

Co se týče výhod CFW, je snadnější výběr účastníků než u předchozích dvou typů. Tímto typem se vytváří prostředky pro postiženou komunitu a pomáhá jí to i v jejím obnovení. Snadněji se dá vyloučit mzda při nesplnění podmínek než při převodu peněz či distribuci poukázek. Nevýhodami jsou vysoké administrativní náklady a vyloučení některých domácností (například starší a nemocní, domácnosti s chudou prací). Může trvat až šest týdnů, než se podaří zorganizovat a obstarat potřebné dodávky nebo služby. Nevýhodou snad může být i možnost narušení místního trhu práce (MERCY CORPS, 2016, s. 6).

3.6 Rizika použití

Prvním krokem je shromáždit dostatek informací ke zjištění, zda peněžní intervence je v konkrétním kontextu uvažovanou možností. I když některé podmínky jsou pro CTP vhodnější než jiné, neexistuje v podstatě žádný důvod, proč by peníze neměly být použity všude tam, kde je nutná pomoc. Později se dokončí hlubší posouzení a analýzy k určení nejvhodnějšího typu CTP. Určení podmínek pro zavedení lze dosáhnout provedením jednoduchého, rychlého hodnocení trhu. Proces může být stejně prostý jako dvouhodinová konverzace s dodavateli na místním trhu. Jsou obchody otevřené? Jsou položky skladem? Jak náročná je obnova zásob pro prodejce? Jsou cesty na trhy přístupné a bezpečné?

Pro založení CTP je nutné mít na paměti konkrétní kontext a některé základní podmínky a předpoklady pro CTP. (Mercy Corps, 2016, s. 12)

CTP je zpravidla vhodné uplatnit, pokud existoval fungující trh se základním zbožím a službami předtím, než nastala mimořádná událost. Ačkoli to nemusel být zcela ideální nebo rozvinutý trh, pokud byl schopen uspokojit poptávku, mohlo by to

fungovat i pro účely začínající CTP pomoci. Pokud pohroma způsobila pokles potravinových zdrojů a příjmů, je důsledkem, že lidé již nejsou schopni uspokojit své základní potřeby anebo přijímají krátkodobé strategie zvládnání, které jsou ale škodlivé pro jejich dlouhodobou obživu, majetek a důstojnost. Dobré jsou proto k zavedení CTP dostatečné zásoby potravin a základního zboží v místě nebo regionálně dostupné pro naplnění okamžité potřeby. Důležitý je též bezpečný přístup k zásobám (MERCY CORPS, 2016, s. 13) .

CTP není obvykle vyhovující formou pomoci, pokud místní trhy nejsou dostupné nebo nefungují. V tom případě je distribuce potravin nebo hygienických a sanitárních potřeb vhodnější do té doby, dokud nebudou trhy obnoveny. Také pokud se snížil/omezil počet zásobovacích cest nebo tratí a obchodníci již nemohou poskytovat dostatečné zásoby pro uspokojení místní poptávky. Na místních trzích je nedostatek potravin a z tohoto důvodu je přímé rozdělení potravin potřebné do doby, než bude jejich funkce obnovena. CTP je nevhodnou formou i v případě, že cílová skupina funguje ve společnosti bez peněz (např. výměnný obchod) a úroveň a dopad politické nestability nebo korupce je taková, že peněžní převody by mohly zhoršit násilí, ohrozit příjemce nebo ztratit transparentnost převodu. (Mercy Corps, 2016, s. 13)

3.7 Mýty vs. realita

Využívání CTP v zahraniční a humanitární pomoci zvyšuje. Pro některé je tato forma pravidelných plateb chudým domácnostem méně akceptovatelnou, byť je za cílem snižování chudoby, podporovat udržitelné živobytí a zvýšit ekonomickou produkci v rozvojovém světě. Přestože CT stále zůstává v pozadí jako alternativní forma pomoci, média, politici či stakeholdeři kladou pochybnosti a nevěří, že jsou peníze užívány moudře. Mezi nejčastější mýta patří (FAO, 2017; The Transfer Project, 2017, s. 1-4):

- Peníze budou vyplývány na alkohol a tabák.
- Přenosy jsou jen almužnami a nepřispívají k rozvoji.
- Peněžní prostředky způsobují závislost a lenost.
- Transfery vedou k inflaci cen a narušují místní ekonomiku.
- Granty zaměřené na děti zvyšují míru plodnosti.

Tyto mylné a nepodložené postřehy však mohou vážně ovlivnit politickou přijatelnost a vnímání široké veřejnosti. To se promítne ve financování, darech, navyšování a řízení projektů. Proto vznikly důkazné evidence a souhrny dat z evaluací, které vyvracejí tyto tvrzení (FAO, 2017; The Transfer Project, 2017, s. 1).

U alkoholu a tabáku je dobré se zaměřit na procentuální výdaje chudých domácností. Zjistíme, že jen nepatrnou část tvoří tyto drogy (1 až 2 procenta). Přestože panuje strach, že příjemci podlehnou pokušení utrácet peníze za nevhodné zboží, statistiky šesti zemí, kde byly provedeny evaluace CT, nezjistily žádné důkazy o vyšších výdajích. Naopak se po zavedení převodu peněz v některých místech výdaje snížily, protože se snížil tlak/stress způsobený chudobou (FAO, 2017; The Transfer Project, 2017, s. 2).

Vnímání veřejnosti často poukazuje na to, že bude CT použit na krátkodobý konzum a nebude investován. Jinými slovy je to bezhlavé rozhazování. Avšak napříč výzkumy se došlo ke zjištění, že domácnosti činí významné investice zejména v zemědělství. Používají peníze na osiva, hnojiva a nájemní práce, což vede k silnějšímu zapojení obyvatelstva do místního trhu. Mezi země, které vykazují dobré procenta zvýšení investic, patří Zambie či Malawi. Dále jsou uskutečňovány vklady do lidského a produktivního kapitálu - výrazný nárůst registrací žáků na středních školách a výdajů na školní uniformy a obuv a tím i snížení negramotnosti, což může být potencionální změna v dlouhodobém měřítku (FAO, 2017; The Transfer Project, 2017, s. 2-3).

Častou pochybností obecně je podnícení závislosti chudých rodin a výchova k lenosti. Realita je však odlišná. Hranici chudoby, pod kterou žijí rodiny, kterým je pomoc směřována není možné peněžními převody úplně vynulovat. Je to pouze část příjmu, ze kterého rodiny platí nejnütnější potřeby. Tudíž se na ní nemohou spolehnout a přestat s vlastní obživou. Takto peníze nevytváří závislost, ale spíše podněcují příjemce více investovat do zemědělství a více pracovat. Výzkumy v několika zemích ukazují na snížení příležitostné práce za mzdu a posun k produktivnějším aktivitám na farmě, pozitivním účinkům na ekonomiku a významnou podporu růstu a rozvoje ve venkovských oblastech (FAO, 2017; The Transfer Project, 2017, s. 3).

Tyto obavy z implementace CT do malých, izolovaných komunit a následného narušení místních trhů, cenového zkraslení či inflace nebyly žádnou evaluací potvrzeny. Jelikož příjemci představují pouze malý podíl ve společnosti (15 až 20 procent), a protože pocházejí z nejchudších domácností a mají nízkou kupní sílu, nekupují

dostatečně, aby ovlivnili tržní ceny a umožnili tak místním ekonomikám uspokojit zvýšenou poptávku. Některé země zúčastnily projektu Protecting to Production¹⁴, který mimo jiné analyzoval produktivní a ekonomické dopady programů CT. Žádná ze sedmi zemí uváděných v případových studiích nezaznamenala inflaci. Proto tyto malé peněžní injekce nepředstavují ohrožení ekonomiky, ale naopak posiluje místní hospodářství (FAO, 2017; The Transfer Project, 2017, s. 3).

Jedním z dalších znepokojení je neúmyslný důsledek rostoucí porodnosti ve snaze získat lepší výhody z CT programů. Ve skutečnosti neměly peněžní převody žádný vliv na plodnost. Namísto toho se našly případy potratů a s vyššími šancemi ke vzdělání mnoho dospívajících žen upřednostnilo kariéru před těhotenstvím (FAO, 2017; The Transfer Project, 2017, s. 3).

Převody peněz se stávají stále důležitějším nástrojem při hledání cesty z chudoby. Přispívají také k dlouhodobým a pozitivním dopadům na životy mnoha rodin. Jsou využívány ke snížení chudoby, ale současně vedou ke zvýšené spotřebě potravin, lepší výživě, podporují gramotnost a snižují dětskou práci. V makro měřítku napomáhají k ekonomickému rozvoji a zemědělským investicím. Proto jsou důležité evaluace, které vládám a dalším subjektům poskytují důkazy o příznivých dopadech intervencí a zlepšují uplatňování a design podobných programů (FAO, 2017; The Transfer Project, 2017, s. 4).

Nyní bychom již mohli rozeznat rozdíly mezi programem cash transferu, Cash-for-Work a poukázkou. Je tedy patrné, že každý z nich bude mít odlišné využití. Současně je z toho zřejmé, že existuje možnost tyto typy dle potřeby kombinovat mezi sebou či s materiální a potravinovou pomocí. Důležité je ovšem splnit základní předpoklady pro úspěšné fungování programu: závazek k základní sociální ochraně cílové skupiny, přiměřené kapacity a dostatečné finanční prostředky (ACF, 2007, s. 24). Nakonec můžeme říci, že jsme informacemi z praxe překonali fiktivní domněnky, které by mohly podlamovat objektivitu při vnímání cash transfer programů.

¹⁴ Z angličtiny přeloženo jako Ochranou k produkci.

4 Aktéři CTP

Vytváření a provádění cash transfer programů by nebylo možné bez jednotlivých aktérů. Aktivity spjaté s celým procesem jsou vykonávány napříč sférou humanitární pomoci a rozvojové spolupráce. Aby byl celý komplex funkční, je důležité, aby spolu tito aktéři spolupracovali. Každý druh funkce hraje při jeho tvorbě jinou roli. Společně ovšem tvoří jakýsi celek, který by měl zajišťovat správný a souvislý chod jednotlivých aktivit.

Široká škála aktérů financuje nebo provádí finančně založené intervence, včetně vlád, mezinárodních agentur humanitární pomoci (OSN, Červený kříž a nevládní organizace) a národních organizací a občanských sdružení. Národní a mezinárodní nevládní organizace hrály průkopnickou roli při provádění finančních převodů a asistencí CT ve formě poukazů a vypracování pokynů, uvést můžeme například nevládní organizaci Horn Relief, Oxfam, Action Contre La Faim (ACF), Save the Children a Catholic Relief Services (CRS) (Bailey a kol., 2011, s. 4).

Neziskové organizace vytvořily také platformu (partnerství v oblasti peněžního vzdělávání - Cash Learning Partnership) (CaLP), které podporuje sdílení znalostí, učení a budování kapacit. (Bailey a kol., 2011, s. 6) Partnerství v oblasti peněžního vzdělávání (Global Learning Partnership, CALP) je globální partnerství humanitárních aktérů zapojených do politiky, praxe a výzkumu v rámci programového převodu peněz (CTP). Vznikla komunita praxe zahrnující více než 150 organizací a více než 5 000 jednotlivců v humanitárním sektoru. CaLP je založen na učení, sdílení znalostí, vytváření sítí a koordinaci kolem vhodného a včasného využívání CTP v humanitární reakci. Společnost CaLP se domnívá, že je-li to patřičně začleněno do plánování humanitární reakce, která zahrnuje přístup ke zboží a službám, CTP představuje příležitosti pro efektivní programování, které uspokojují potřeby lidí a komunit postižených krizemi (CaLP, 2015, s. 1).

S rostoucím počtem, rozsahem a složitostí humanitárních krizí působí CaLP jako katalyzátor pozitivní transformace v rámci tohoto odvětví a touto organizací vytvořený dostupný web umožňuje zapojovat do informovanosti, ale také do průzkumu celý svět. CaLP má regionální kanceláře ve východní Africe, v západní Africe a Severní Americe, regionální úřad na Blízkém východě a globální sekretariát v Evropě, včetně ženevské advokátní kanceláře. Tyto kanceláře podporují a usnadňují sdílení znalostí, učení a

školení ve více zemích a zajišťují, aby všechny hlasy byly slyšet prostřednictvím zastoupení na klíčových globálních a regionálních fórech (CaLP, 2015, s. 1). Členové CaLP jsou Oxfam GB, Save the Children UK, Britský Červený kříž, Norská rada pro uprchlíky a akce proti hladu USA. Organizace Červený kříž vyvinula směrnice a podporovala reakce v mnoha zemích. Agentury UN rozšiřují své využívání přístupu založeného na peněžích a poukázkách. The World Food Programme (WFP) má v ústředí k dispozici jednotku, která má na starosti dohled, technické poradenství a budování podnikových kapacit v této oblasti (CaLP, 2015, s. 4).

4.1 Humanitární sektor

Humanitární organizace přiznávají, že by CTP mělo nahradit vzor grantů, poukázek a věcné pomoci pro různé sektory od aktérů, kteří chtějí používat své vlastní infrastruktury. Humanitární koordinátoři potřebují znalosti, dovednosti a důvěru, aby mohli řídit větší a soudržnější využití finančních transferů. Organizace a vlády musí spolupracovat na začlenění využívání CT do fází příprav a plánování pohotovosti. Dárci by je měli podporovat investicemi. Humanitární organizace se musí zabývat nedostatky, jak shromažďovat, uchovávat a chránit data o příjemcích bez ohledu na druh podpory (ODI, 2015, s. 29).

4.2 Soukromý sektor

Pro dosažení efektivních přínosů se zjistilo, že dárci a další aktéři v humanitárním systému musí využívat schopnosti a kapacity soukromého sektoru. To bude znamenat, že organizace poskytující pomoc investují více do svých vlastních dovedností a schopností účinně pracovat se soukromým sektorem. Bude to také vyžadovat, aby soukromý sektor předložil přesvědčivý návrh na bezpečné, spolehlivé a efektivní doručení peněz v humanitárním prostředí (ODI, 2015, s. 30).

4.3 Vláda

Vnitrostátní vlády v zemích postižených katastrofou zavedly velké peněžní projekty. Mnoho peněžních programů od organizací poskytujících pomoc bylo malého

měřítko ve srovnání s věcnou pomocí (zejména potravinovou). Ačkoli se začínají organizace posouvat za hranici pilotních projektů CT, jež jsou pod drobnohledem a kontrolou, velké programy zůstávají zatím vzácné. Dárci se také stále více zajímají o financování pomoci na základě peněžních prostředků. Department for International Development (DFID) podpořilo peněžní pomoc a po přezkoumání odpovědí DFID na přírodní katastrofy navrhuje, aby partneři DFID vysvětlovali, "proč nepoužívají peníze raději než ostatní nástroje (CaLP, 2015, s. 5; DFID, 2011, s. 32).“

4.4 Donoři

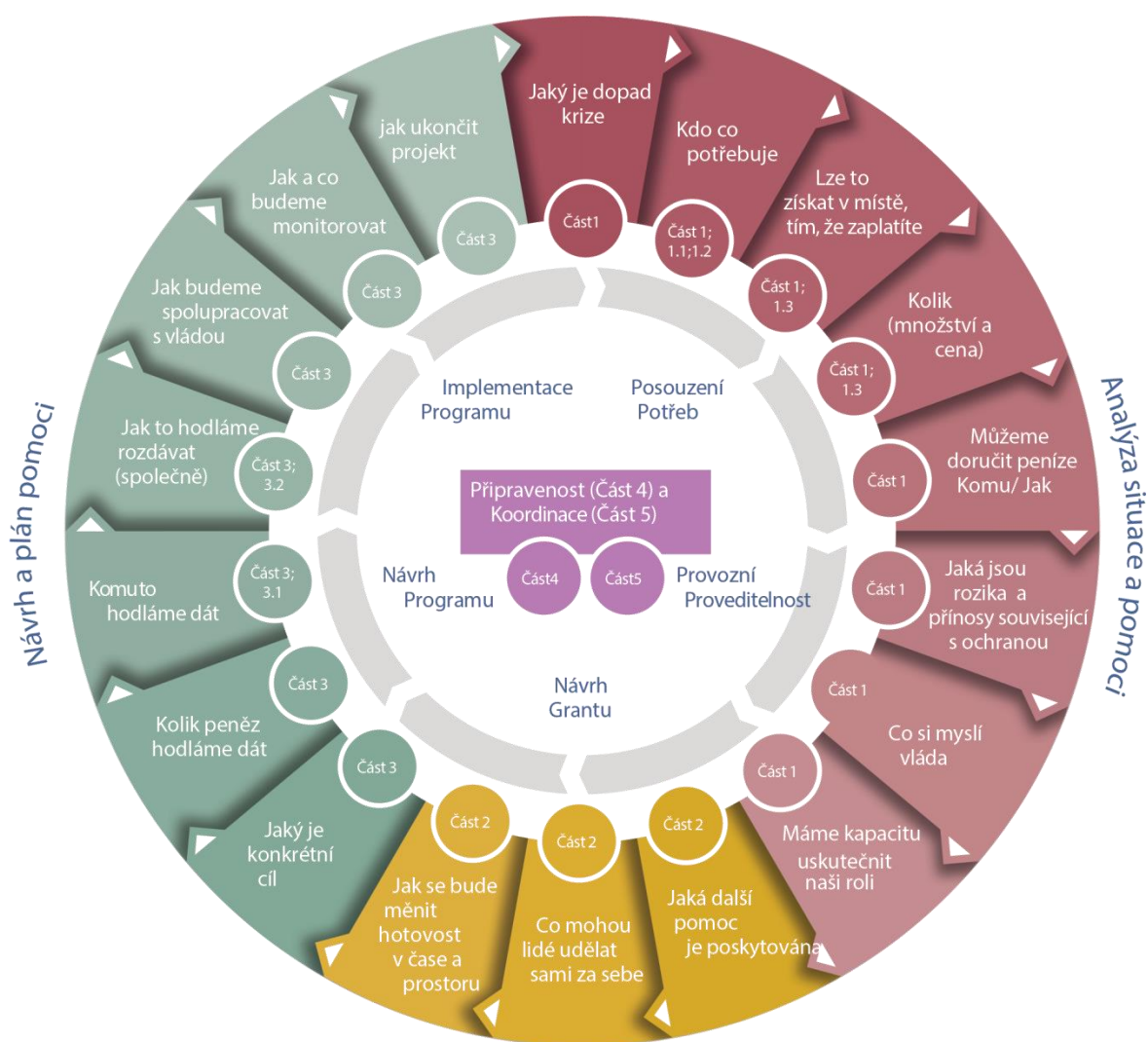
Donoři by měli systematicky zkoumat organizace, kterým přispívají na účet a chtít odpověď na otázky "proč ne peníze?" a 'když ne teď, tak kdy?'. Dárci také musí podporovat organizace, aby rozvíjely flexibilitu a přepínaly mezi peněžními a jinými druhy humanitární pomoci a zachovaly možnost poskytovat hmotnou asistenci, je-li to žádoucí. Donorské vlády by měly trvat na větší transparentnosti v oblasti výdajů a rozpočtů, včetně žádosti po všech organizacích, aby podávaly zprávu o procentu z celkové hodnoty projektu, které bylo poskytnuté lidem stíženým krizí nebo pohromou buď pomocí peněžní nebo druhou variantou, pomocí materiální. Dárci mohou, na oplátku, hrát důležitou roli tím, že budou financovat humanitární akce jinak. Změnu od hmotné pomoci k peněžní by měli podporovat, ukazující, že jsou ochotni finančně podporovat CTP a explicitněji a dostatečně financovat tyto novější formy pomoci (ODI, 2015, s. 29).

Použití peněz by mělo růst ruku v ruce s lepší připraveností, která vede k větší rychlosti, dosažené částečně skrze lepší a silnější partnerství se soukromým sektorem. Efektivní uchopení této agendy bude vyžadovat koordinaci dárců a angažovanost na vysoké úrovni, které povede k vedoucímu postavení napříč humanitárními organizacemi a soukromým sektorem (ODI, 2015, s. 29-30).

5 Cyklus Programu CT

Jakými způsoby pomáhá cash transfer příjemcům pomoci i místní komunitě? V čem tkví podstata pomoci? Pomocí projektového cyklu¹⁵ se nám podaří zodpovědět tyto otázky.

Projektový cyklus je technika, kterou je možno plánovat mimo jiné také projekty a aktivity organizací. Proces definují čtyři stadia: iniciace, plánování, realizace a monitoring nakonec i evaluace. Jednotlivé fáze by na sebe měly plynule navazovat (IASC, 2015, s. 10). Pro dokreslení představy, jakou formu má cyklus programu CT,

Obrázek 2 Rámcový soubor nástrojů pro navrhování CTP (CaLP 2015)

¹⁵ Cílem této kapitoly je na základě projektového cyklu ukázat proces vytváření a zavádění cash transfer programu. Podrobnější popisování projektového cyklu a jeho fungování není v možnostech této práce. Pro účely představení může posloužit např. The humanitarian Programme cycle od IASC (IASC reference module for the imlementation of the humanitarian progamme cycle, 2015).

využiji grafické znázornění od CaLP, který je přesně modifikován pro potřeby CTP. V následujících podkapitolách tedy budou charakterizována jednotlivá stádia, nastíněny rámcové aktivity a jmenovány rozhodovací procesy, které budou následně znázorněny v praktickém nástroji, stromu rozhodování.

5.1 Analýza

Zavádění intervencí, založených na podpoře peněžními prostředky, vyžaduje v počáteční fázi odpověď na otázky týkající se příčiny problému. Zda je nedostatek způsoben nouzí dostupnosti/ „selháním zásobování“ na národní či regionální úrovni. V tom případě by se namísto CT zvažovala potravinová nebo materiální pomoc. Pokud ovšem by selhalo zásobování pouze v konkrétním místě, lze do pomoci zahrnout i peněžní formu (ACF, 2007, s. 48).

Další otázka, na kterou je třeba hledat odpověď je, zda nedostatečný přístup a selhání poptávky není způsobeno finanční tísni. Jestliže však za to může vysoká inflace, opět se raději uchýlíme k jiným formám pomoci, než peněžním. Jakmile jsme našli odpovědi na tyto dva předpoklady, můžeme se posunout k dalšímu posouzení, a to konkrétně místního kontextu - kulturních problémů, trhu, bankovní a bezpečnostní otázce (ACF, 2007, s. 48).

5.1.1 Posouzení situace a potřeb

Mezi určující klíčové informace, které by měly být shromážděny v posouzeních, a které podporují a napomáhají procesu rozhodování a z toho plynoucího návrhu, na němž jsou založeny intervence týkající se převodu peněžních prostředků, patří posouzení trhů, bezpečnostních rizik, mechanismů finančních převodů a institucionální kapacity. Toto posouzení by mělo být prováděno multidisciplinárními týmy a je žádoucí, aby jejich součástí byl aspoň jeden člen, který rozumí CTP. V každé fázi procesu plánování programu je třeba zapojit členy cílové komunity do diskusí. V některých situacích jsou údaje shromážděné v rámci rychlého posouzení dostatečné k vytvoření základu pro peněžní intervenci. Během procesu posuzování je třeba věnovat v konfliktních situacích nebo nestálých prostředích zvláštní pozornost převažujícím a potenciálním bezpečnostním rizikům a riziku narušení trhů (ICRC, 2007, s. 18).

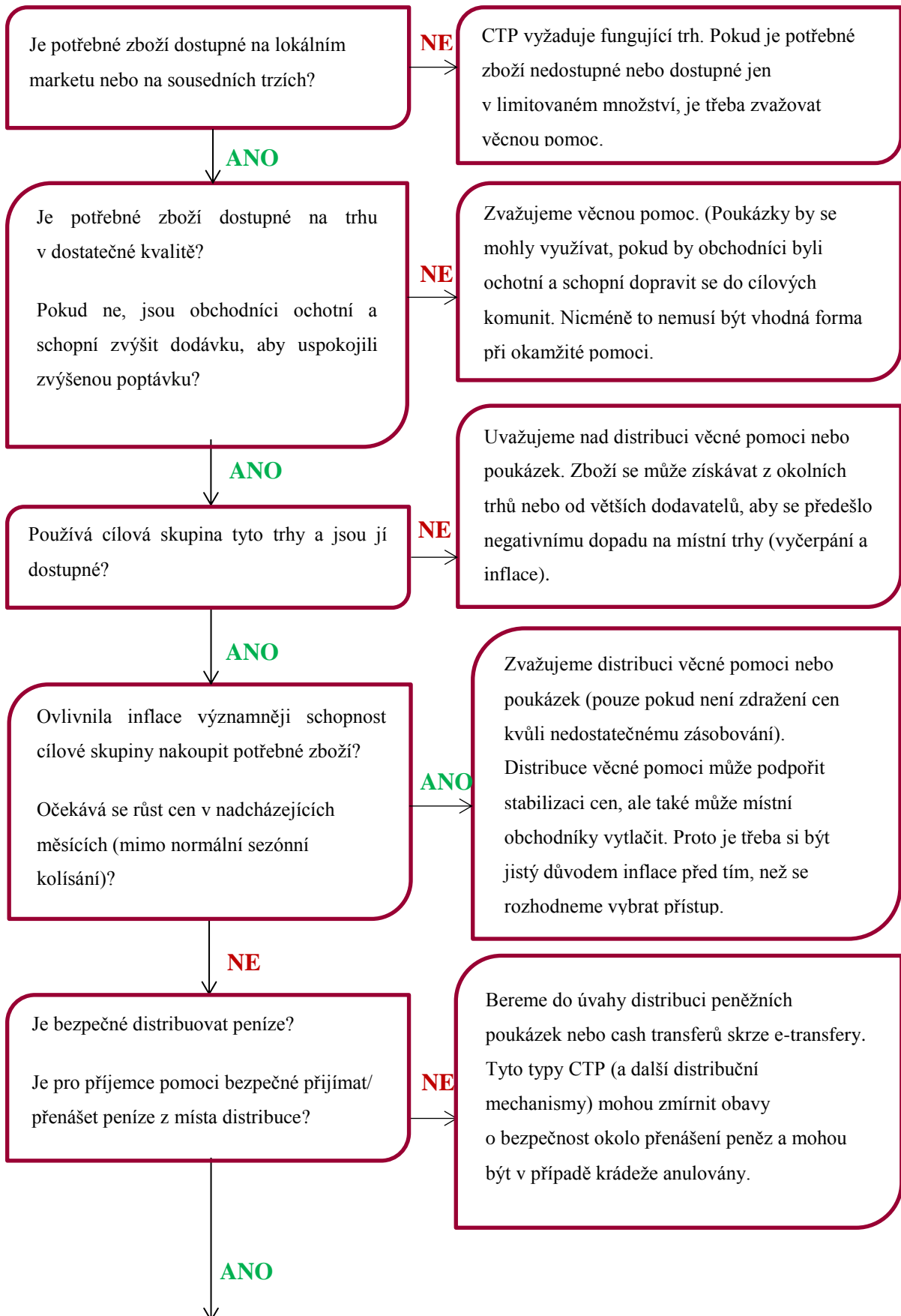
5.1.2 Rozhodnutí a stanovení cílů

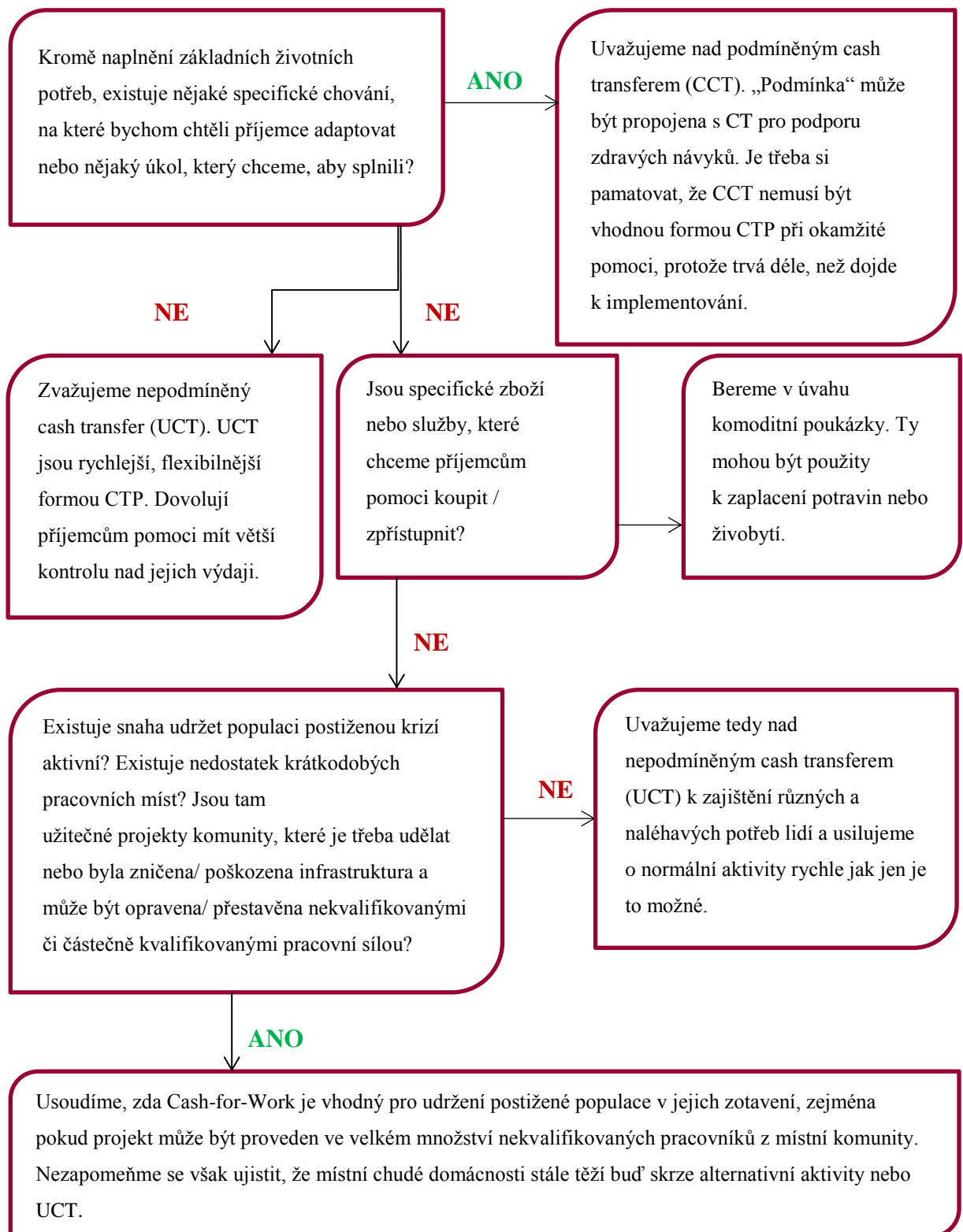
Tato kapitola se zabývá otázkami, které je třeba zodpovědět, aby pomohly rozhodnout, zda je převod peněz vhodný a jakou formu CT bude nejvhodnější zvolit. Poskytuje možné cíle programů převodu peněz a také dává návod, jak stanovit hodnotu převodu penězi. CT nutně nenahrazují jiné formy pomoci. Cíle programu musí odpovídat specifickým potřebám zjištěným během procesu hodnocení. Díky tomu je možné stanovení hodnoty částky CT.

Je třeba vyhodnotit situaci domácností a komunity, trhu a bezpečnosti. To se děje skrze skupinové diskuze, neformální setkávání a individuální průzkum. Je třeba zjistit zažité návyky místních při kontaktu s penězi. Jak vnímají hotovost? Jaké pracovní postupy preferují a jaké praktiky sdílejí? Jaký podíl činí potřebné domácnosti? U trhu je třeba zhodnotit jeho velikost a dostupnost. Jakou má schopnost reagovat na pomoc skrze CT a zda má nějakou specifickou potřebu podpory. Jak omezená je nabídka. Je třeba taky zjistit, jaký je aktuální tržní stav a jakým směrem se bude dál vyvíjet. Nakonec nesmíme opomenout tržní prostředí, služby na trhu, vazby mezi jeho účastníky a tok dodávek. To vše lze uskutečnit skrze setkávání se s klíčovými informátory na trhu i s jednotlivými obchodníky, návštěvami velkoobchodních trhů a skladů. V této fázi se také tvoří logický rámec s objektivně ověřitelnými ukazateli (ICRC, 2007, s. 20).

Průzkumy, zprávy, jiné organizace a předchozí sběr dat nám v konečném celku utvoří mozaiku, dle které se budeme orientovat při rozhodování, který typ CT je ten nejvhodnější. V následující podkapitole projdeme kostru rozhodovacího stromu, kde si budeme odpovídat na klíčové otázky. Tento strom není nutností používat. Oxfam ho vytvořil pro usnadnění a urychlení celého procesu, avšak je důležité neopomíjet jedinečnost a neopakovatelnost konkrétní situace v místním kontextu (Creti a kol., 2006, s. 28).

Strom rozhodování

Obrázek 3 Schématické zobrazení stromu rozhodování (Mercy Corps ,2016, s.25; upraveno)

5.1.3 Stanovení částky

Nastavení přiměřené hodnoty CT je rozhodující pro úspěch projektu. Pokud je příliš nízká, příjemci nebudou mít přístup k celé řadě zboží a služeb, které potřebují. Naopak při příliš vysoké je pokryto méně příjemců a mnoho tak nedosáhne na pomoc. Částka CT, ať už na hotovost nebo poukázky, by měla být založena na tom, co domácnosti potřebují, aby se naplnil cíl projektu. Tato částka je často vypočítaná z hlediska finančních mezer. Například pokud je cílem splnit základní potřebu potravin, pak by částka měla odpovídat rozdílu mezi tím, co lidi potřebují a jak daleko mohou tyto potřeby uspokojovat sami, aniž by se uchýlili k narušení kopingových strategií¹⁶ (ICRC, 2007, s. 28).

Hodnota transferu se vypočítá na základě toho, co potřebují domácnosti celkově k dosažení cíle (např. celkové množství kalorií u jídla, obiloviny, výdaje na živobytí či školné). Kolik tyto náklady a služby stojí v místě? Co domácnosti mohou zajistit svépomocí (prostřednictvím svých vlastních příjmů a dalších forem přispění)? Zahrnout i jiné zboží a služby, za které mohou domácnosti využít transfer, jež nesouvisejí s cílem projektu (např. potraviny v případě projektu přístřeší) a dodatečné náklady vzniklé v důsledku projektu (například veřejná doprava na distribuční místa). Tyto částky by měly být vyčísleny co nejpřesněji, přičemž je třeba mít na paměti, že různé typy domácností mají různé potřeby. Ceny by měly být získané od různých obchodníků a trhů v různých oblastech projektu, a organizace by měla předvídat, jak se budou ceny pravděpodobně měnit během projektového cyklu. To lze provést za použití údajů o minulých / sezónních cenových trendech a skrze konzultace s vládou nebo dalšími humanitárními organizacemi, které monitorují a analyzují tržní cenové trendy. Protože se ceny zboží a směnných kurzů mohou během projektu měnit, měly by existovat možnosti, které by zohledňovaly tyto výkyvy v důsledku nepředvídatelných faktorů (Bailey a kol., 2011, s. 49-50).

Mezi obvyklé chyby, které agentury při stanovování hodnoty peněz dělají, patří neurčení hodnoty grantu na základě cíle projektu (např. na základě potřeby potravin, a to i tehdy, je-li dotace určena k pokrytí základních potřeb jídla). Dále se stává, že stanovují hodnotu grantu pouze na základě toho, co by bylo distribuováno, pokud by

¹⁶ Strategie, které lidem pomáhají vyrovnávat se se stresem či zátěžovou situací (Čáp, Mareš, 2001, s. 533).

byla poskytnuta pomoc v naturáliích. Také mohou nezohledňovat fakt, že by domácnosti mohly uspokojit některé své vlastní potřeby. Kromě toho nemyslí na to, jakým způsobem se budou pravděpodobně náklady na zboží a služby během projektového cyklu měnit. A k tomu získávají ceny zboží pouze v jedné části oblasti, a ty se mohou v jiných částech lišit. Navíc se děje to, že se zapomíná zahrnout náklady na dopravu nebo jiné poplatky spojené s přijetím CT (Bailey a kol., 2011, s. 50).

5.1.4 Plánování aktivit a mobilizace zdrojů

Je třeba stanovit jasný časový rámec pro implementaci, určit normy, na jejichž základě lze měřit dosažené výsledky a vyhodnotit program. Také je dobré zapojit zúčastněné strany do programů převodu peněz a spolupracovat s nimi, aby se zajistilo, že se bude odrážet široká škála zájmů, čímž se zvýší i jejich odpovědnost a spolupráce. Stále existuje jen málo CT, a proto jsou zvláště důležité jasné komunikační a rozšiřující strategie. V průběhu fáze plánování je třeba se dohodnout na kritériích výběru pro CTP se všemi zúčastněnými stranami včetně příjemců a nezapomenout, že někteří lidé se nikdy nemohou vymanit z chudoby a závislosti na podpoře a měly by být prozkoumány také možnosti pro jejich pokračující podporu (ICRC, 2007, s. 30).

5.2 Implementace a monitoring

5.2.1 Zacílení a registrace

V následujícím odstavci si popíšeme důvody, proč může být dobré zaměřit se na CT programy a zdůrazňuje různé mechanismy zacílení¹⁷, které lze přijmout.

Mechanismy zacílení se budou lišit podle toho, co je nejvhodnější v daném kontextu, typu programu a cílů programu. Registrace je úzce spojena se zacílením. Existují různé způsoby registrace, které lze použít a jaké informace je třeba shromáždit během procesu registrace programů pro převod peněz. Hlavním důvodem zacílení je zajistit, aby se přenos dostal k těm nejvíce potřebným. Cílový přístup musí být jasný a přijatelný pro komunitu příjemců i dárců. Při katastrofách s náhlým nástupem, kdy všechny domácnosti v dané komunitě utrpěly podobné ztráty, je vhodná distribuce

¹⁷ Z anglického targetting, přeloženo autorem jako zacílení.

peněžních převodů. Práce s postiženými na stanovení kritérií výběru pomáhá identifikovat, kdo by měl pomoc obdržet. Je třeba také často rozhodovat o přijatelné míře začleňování, ale i vyloučení. Rychlost poskytování přenosu je obecně důležitější než přesnost cílení v případě nouze a náhlého postihu. Je dobré zvážit roli, kterou ženy hrají v domácnosti, při rozhodování o tom, kdo by měl být registrován, aby přijímal peníze. Při výběru žen jako cílové skupiny je posíleno jejich postavení ve společnosti a také zachování dobré výživy dětí a často se k tomuto nasměrování pomoci nepřihlíží. Při těchto zaměřeních se na potřebné, by bylo dobré sledovat také konkrétní skupiny nebo osoby, které byly vyloučeny. Registrace se může uskutečnit současně s poskytováním prvního převodu penězi, a to zejména v případech havarijní reakce (ICRC, 2007, s.39).

Výběr cílových skupin tedy vychází z předem definovaných cílů. V některých případech může zahrnout celou populaci v postiženém místě. Jak jsme již zmínili, zakládá se na jasných, ověřitelných a neodporujících si kritériích. Zapojení komunity do celého procesu by mělo být prioritou. Přísné kvóty by měly být stanoveny již před výběrovým řízením, a současně by se měly opírat o evidenci důkazů a dat, které jsou akceptovány místními. Proces registrace a ověřování seznamů příjemců by měl být transparentní a monitorovaný nevládní organizací (ACF, 2007, s. 79).

5.2.2 Distribuční mechanismy

Výběr mechanismu dodávek závisí na tom, jaké systémy fungují, jakými metodami jsou příjemci seznámeni a na co nejefektivnějším způsobu převodu peněz do rukou zamýšlené osoby. Včasné platby hotovosti jsou důležité, jelikož příjemci se spoléhají na slibovanou částku, kterou očekávají po předchozím oznámení, že přijde. Přímá výplata peněz by měla být první volbou, pokud nejsou jiné možnosti vyplácení nebo nejsou vhodné. Při rozhodování o nejvhodnějším mechanismu doručování a nejvhodnějším čase a způsobu distribuce je zásadní důležitost bezpečnosti personálu a příjemců (ICRC, 2007, s.51)

5.3 Evaluace programu

Monitorování programů převodu penězi má velký význam, neboť zůstává určitá skepse ohledně jejich vhodnosti. Monitorovací indikátory musí být propojeny

s objektem programu. Není možné se zabývat pouze monitorováním informací, které lze snadno sbírat, ale sestavit a analyzovat všechny shromážděné údaje, aby bylo možné zjistit, jaké změny nastaly a jak se propojí s programem převodu peněz. Výsledky dokumentů je prospěšné sdílet mezi organizacemi a cílovou skupinou či komunitou. Z toho vyplývá nutnost vyhodnocovat všechny programy převodu penězi, aby bylo možné získat poučení do budoucího programování. (ICRC, 2007, s. 62-63)

Jak jsme mohli vidět, je velmi žádoucí kvalitní provedení programu cash transferu v každé fázi procesu. Avšak za předpokladu, že bude organizace, která program navrhuje do procesu vhodně zapojovat i ostatní aktéry, může tato spolupráce vést k výsledně úspěšné pomoci. Lze říci, že největší roli zastává v projektovém cyklu nastavení místních trhů a bezpečnost. To se pak prolíná všemi fázemi.

Závěr

Ambicí této práce bylo ukázat na problematiku pomoci v nouzi nebo v krizových situacích formou tzv. CT. Tato forma pomoci není nová, ale je méně využívanou pomocí než formy jiné, zvláště pomoci materiální. CT se ukazuje jako velmi dobrý, rychlý a zvláště efektivní nástroj, který je velmi vhodný pro určité specifické situace. Je však nevyužíván z neznalosti se zkušenostmi jeho aplikace v praxi a též zatížením častými mýty a nepravdami o této formě pomoci.

Začátek práce se věnuje zahraniční pomoci, jako tématu, ze kterého Cash transfer vychází. Optikou různých autorů a neziskových organizací jsme se pokusili vydefinovat pojem humanitární pomoc a rozvojová spolupráce jako reakce na krize, katastrofy, chudobu a utrpení. Pomoc, spolupráci či podporu nabízí různými formami, které jsou založené na zajišťování základních životních potřeb, ochraně života, zmírňování utrpení, zachovávání lidské důstojnosti a v neposlední řadě posilování kapacit a prevenci budoucích krizí. Přestože jsme si v této práci vysvětlili rozdíl mezi výše uvedenými pojmy, je důležité zdůraznit, že dnešním trendem je oba přístupy úzce propojovat, případně kombinovat. Na tuto myšlenku krásně odpovídá CT jako moderní forma zahraniční pomoci, kterou díky její tvárnosti je možné aplikovat téměř na všechny druhy problémů, za splnění základních podmínek a kritérií při výběru vhodnosti.

Ve druhé části je představen CT jako poskytování pomoci formou peněžních prostředků. Bylo zjištěno, že příjemci mohou být jak jednotlivci, tak domácnosti či celé komunity. Ozřejmilo se také, že přestože je v dnešní době CT zejména díky rychle se rozvíjejícím technologiím a globalizaci čím dál častěji využívaným mechanismem, její historie sahá až do koloniálních dob. V dnešní době se díky častějším průzkumům a evaluacím pouze doplňuje chybějící potvrzení jejího fungování a efektivitě. Pro zachování náležité úrovně pomoci a zvyšování její kvality byly odsouhlaseno deset základních principů, kterými by se měly řídit všichni, kdo jsou do tohoto velkého organismu zapojeni.

CT se dělí na různé typy. Některé z nich jsou jednotlivě dobře známé, o některých se jen okrajově zmiňuje. Tato kapitola se tedy věnovala jejich rozdělení, popisu každého jednotlivě. Díky tomu bylo možné utvořit si strukturovanou představu

o možnostech uplatnění, jejich výhodách i rizicích. Současně se ukazuje, jak jejich komplementarita může zaručit unikátní a na míru aplikovatelný design intervence.

Část textu je věnována přednesení stěžejních předpokladů pro využití CTP. Zde byl vydedukován rozhodující vliv situace místního trhu na volbu následujícího postupu. Nedílnou součástí selektivního procesu je i otázka bezpečnosti. Ta se týká nejprve místa, samotné distribuce, aktuální situace a především ochraně příjemců. V každé oblasti, kde jsou použity nové technologie či testovány alternativní postupy, je třeba sdílet zkušenosti. K tomuto cíli přispívají celoroční akce jako panelové diskuze, fóra, summity a konference pořádané po celém světě. Díky tomu vznikají cenné aktuální dokumenty, které shrnují nové vědomosti a směr, kterými se dál budou ubírat. Současně se řeší i sporné poznatky či nejasnosti, které při zavádění či průběhu používání vyvstanou. Z obdobných dokumentů je v závěru kapitoly vyextrahováno pojednání o četných mýtech, které jsou stále v povědomí většinové společnosti při představě fungování CT.

Jak ukazuje čtvrtá kapitola (Aktéři CTP), CT se může přirovnat k ústrojí, které pokud má plynule fungovat, musí panovat mezi jednotlivými články řetězce dokonalá souhra a současně každý z nich musí svědomitě plnit svou roli. V případě, že každý aktér přistupuje ke svému úkolu zodpovědně, výsledný efekt bude mít kladné dopady jak v mikroúrovni, tak i v globálním měřítku. Příjemci si mohou pořídit to, co nejvíce potřebují, dále se mohou vrátit do formálního systému a začít platit daně, současně je zabráněno zbytečnému plýtvání či obchodování s pomocí. Místní vlády tím získají prostředky, aby samy podpořili financování při budoucích krizích. Lokální komunita se stává tím více soběstačná, čím se snižuje její závislost na pomoci. Zahraniční donoři a jiné fondy mezinárodní pomoci mohou velmi ušetřit na transportu, logistice a celkové administrativě a přitom snížit riziko korupce. A organizace poskytující pomoc díky vyšší efektivitě využití peněz budou moci další zahrnout další část obyvatel z širokých zástupů potřebných.

Poslední kapitola práce je věnována popsání CT v projektovém cyklu, který je využíván implementujícími organizacemi k efektivnímu naplánování procesů a dosahování stanovených cílů. V každé ze čtyř etap – analýze, implementaci, monitoringu a evaluaci – jsou chronologicky zařazeny aktivity, které je třeba provést. V manuálech a příručkách pro humanitární organizace jsou často připojeny popisy a rady k dosahování úspěšného výsledku. Příprava řízení programového cyklu vyžaduje

integrováný týmový přístup. V závěru se věnuje část textu distribučnímu mechanismu a sestavení částky CT.

Cílem mé bakalářské práce bylo z dostupných zdrojů nabídnout konkrétní přehled o tom, co je to Cash transfer a jak se využívá v sektoru humanitární pomoci a rozvojové spolupráce. Toto využívání se nazývá Cash transfer programováním a jeví se jako velmi účinný a perspektivní nástroj zahraniční pomoci.

Prostřednictvím této syntézy informací jsem se snažila představit ucelený pohled na CT jako možnou cestu pomoci, která se dá různě kombinovat s jinými formami pomoci či transformovat dle potřeb a cílů programu. Její efektivita, možnost volby, výhodnost, rychlost, podpora místní komunity, ekonomická obnova místních trhů a flexibilita ji staví minimálně na úroveň pomoci materiální. Proto by ji měly všechny organizace zahrnout do svých přípravných krizových plánů a v případě nouze zvažovat stejnou vahou jako pomoc hmotnou.

K dosažení vytčeného cíle byla využita forma kompilace, při uplatnění mnoha informačních zdrojů převážně v anglickém jazyce.

Bakalářská práce může sloužit jako inspirace pro všechny pracovníky v neziskovém sektoru, pro organizace zabývajících se humanitární pomocí či rozvojovou spoluprací, ale i pro větší informovanost širší veřejnosti. Jelikož se tato forma pomoci neustále vyvíjí, je třeba držet krok s aktuálností dostupných materiálů. Proto je tato práce momentálně přínosným zdrojem a pro své potřeby ji mohou využít pedagogové a ti, kteří se tomuto tématu chtějí blíže věnovat a rozvíjet ho.

Seznam použitých zkratk

ACF	Action Contre La Faim	Akce proti hladu
CaLP	Cash Learning Partnership	Partnerství v oblasti peněžního vzdělávání
CCT	Conditional cash transfer	Podmíněný převod peněžních prostředků
CFW	Cash-for-Work	Peníze za práci
CRS	Catholic Relief Services	
CT	Cash transfer	Převod peněžních prostředků
CTP	Cash transfer programming	Program převodu peněžních prostředků
DFID	Department for International Development	Oddělení mezinárodního rozvoje
ECHO	Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations	Generální ředitelství pro humanitární pomoc a civilní ochranu Evropské komise
EU	European Union	Evropská unie
FAO	Food and Agriculture Organization	Organizace pro výživu a zemědělství
OSN		Organizace spojených národů
OXFAM	Oxford Committee for Famine Relief	
UCT	Unconditional cash transfer	Nepodmíněný převod peněžních prostředků
WFP	World Food Programme	Světový potravinový program

Seznam obrázků

Obrázek 1 Schéma rozdělení typů Cash transfer programů (SDC).....	20
Obrázek 2 Rámcový soubor nástrojů pro navrhování CTP (MPG).....	33
Obrázek 4 Schématické zobrazení stromu rozhodování (Mercy Corps).....	36-37

Seznam použitých zdrojů

- ACF - INTERNATIONAL NETWORK, 2007. Action Contre La Faim. In: *Implementing Cash-based Interventions* [online].2007 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: https://www.actionagainsthunger.org/sites/default/files/publications/Implementing_cash-based_interventions_A_guideline_for_aid_workers_10.2007.pdf
- AUSTIN, L. A. F. J., 2011. Partnership. In: *Ready or Not? Emergency Cash Transfers at Scale* [online].2011 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/downloads/resources/calp/CaLP%20Ready%20Or%20Not%20-%20Emergency%20Cash%20Transfers%20At%20Scale.pdf>
- BAILEY, S. a HARVEY , 2011. In: *Cash transfer programming in emergencies* [online]. London (United Kingdom):2011 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/downloads/gpr11.pdf>
- CALP, 2015. In: *Mpg toolkit framework* [online].2015 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/mpg-toolkit/images/mpg-toolkit-framework.png>
- CALP, 2017. Glossary of Cash Transfer Programming. [online].2017 [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/downloads/calp-updated-glossaryfinal-october-2017.pdf>
- COPPOLA, D., 2011. FEMA. In: *Investigation of the Political Implications of Disasters Requiring International Assistance* [online].2011 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <https://training.fema.gov/hiedu/docs/Coppola%20-%20Investigating%20the%20Political%20Implications%20of%20International%20Assistance%20062011.docx>
- CRETI, P. a S. JASPARS, 2006. Oxfam. In: *Cash-Transfer Programming in Emergencies: A Practical Guide* [online].2006 [cit. 2018-27-03]. Dostupné z: http://www.cashlearning.org/downloads/resources/guidelines/oxfam_guidecash_trsfer_prog.pdf
- DAC Statistics, 2014. *Classification by type of aid* [online] [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/type-aid.htm>

DEVELOPMENT INITIATIVES, KEWARD COURT, JOCELYN DRIVE, 2012. In: *Tracking spending on cash transfer programming in a humanitarian context* [online].2012 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <http://devinit.org/wp-content/uploads/2012/03/cash-transfer-financing-final.pdf>

DFID, 2011. In: *Humanitarian Emergency Response Review* [online] [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/67579/HERR.pdf

DRÈZE, a S. AMARTYA , 1991. Semantic Scholar. In: *The political economy of hunger/ 2. Famine prevention* [online].1991 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/03f9/6b276c36876e736dee4f5c5287ef4cadfe84.pdf>

ECHO, 2013. ECHO. In: *The Use of Cash and Vouchers in Humanitarian Crises: DG ECHO Funding Guidelines* [online].2013 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/ECHO_Cash_Vouchers_Guidelines.pdf

ECHO, 2015. CaLP. In: *10 common principles for multi-purpose cash-based assistance to respond to humanitarian needs* [online]. 29. 5. 2015 [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/downloads/conceptpapercommontoplineprinciplesen.pdf>

ECHO; CALP; DRC; OCHA; OXFAM; SAVE THE CHILDREN; WFP; UNHCR, 2015. Multipurpose cash grants. In: *Operational guidance and toolkit for multipurpose cash grants* [online].2015. Dostupné také z: <http://www.cashlearning.org/mpg-toolkit/>

EUROPEAN COMMISSION, 2008. EUROPEAN CIVIL PROTECTION AND HUMANITARIAN AID OPERATIONS. In: *European Consensus on Humanitarian Aid* [online]. 25. 01. 2008 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42008X0130\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42008X0130(01)&from=EN)

FAO, 2017. Food and Agriculture Organization of the United Nations. In: *Myth vs Reality: a look behind the scenes of cash transfers* [online]. 4. 1. 2017 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <http://www.fao.org/zhc/detail-events/en/c/461429/>

- FUTURES, H., 2013. In: *Is Cash Transfer Programming "Fit for the Future"* [online].2013 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/downloads/calpffffinalreport.pdf>
- GUTIERREZ, , 2013. European Universities on Professionalization on Humanitarian Action. In: *The State of Art of Humanitarian Action* [online].2013 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <http://euhap.eu/upload/2014/09/the-state-of-art-of-humanitarian-action-2013.pdf>
- HARVEY, P. et al., 2010. CaLP. In: *Delivering Money: Cash transfer mechanisms* [online].2010 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: http://www.actionagainsthunger.org/sites/default/files/publications/Delivering_Money-Cash_Transfer_Mechanisms_in_Emergencies_03.2010.pdf
- ICRC, IFRC, 2007. In: *Guidelines for cash transfer programming* [online]. Geneva (Switzerland):2007 [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_mouvement-guidelines.pdf
- INTER AGENCY STANDING COMMITTEE, 2015. In: *IASC reference module for Implemetation of The humanitarian programme cycle* [online].2015 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: https://interagencystandingcommittee.org/system/files/hpc_reference_module_2015_final_.pdf
- INTER AGENCY STANDING COMMITTEE, 2015. IASC. In: *IASC reference module for the imlementation of the humanitarian progamme cycle* [online].2015, verze 2 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: https://interagencystandingcommittee.org/system/files/hpc_reference_module_2015_final_.pdf
- JAHRE, M. a JENSEN, 2010. International Journal of Physical Distrubution & Logistics Management. In: *Coordination in humanitarian logistics through clusters* [online].2010, verze 40(8/9):657-674 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.zdroje.vse.cz/docview/763663208?accountid=17203>
- KOTÝNKOVÁ , M. a K. KUBELKOVÁ, 2011. In: *Indikátory lidského rozvoje se zaměřením na chudobu v České republice* [online].2011 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://kdem.vse.cz/resources/relik10/PDFucastnici/Kotynkova_Kubelkov a.pdf

LEDUC, M. et al., 2016. CaLP. In: *As the movement for cash transfer programming advances, how can we ensure that people with ...* [online].2016 [cit. 2018-03-27].

Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/downloads/East%20and%20Central%20Africa%20CVTWG/cash-disability-calp-hi.pdf>

MERCY CORPS, 2016. Cash Transfer programming toolkit. [online]. 29. 4. 2016 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.mercycorps.org/sites/default/files/CTP1MethodologyGuide.pdf>

NORAD, 2011. Norwegian Agency for Development Cooperation. In: *We Accept Cash: Mapping Study on the Use of CashTransfers in Humanitarian,Recovery and Transitional ...* [online].2011 [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: http://themimu.info/sites/themimu.info/files/documents/Report_Cash_Transfers_in_Humanitarian_Recovery_Transitional_Response_Norad.pdf

OCHA, 2012. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. In: *What is the Cluster Approach?* [online].2012 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: https://docs.unocha.org/sites/dms/Documents/120320_OOM-ClusterApproach_eng.pdf

OCHA, 2017. The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. In: *The Global Humanitarian Overview 2018:A consolidated appeal to support people affected by disaster ...* [online]. 27. 11. 2017 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.unocha.org/sites/unocha/files/GHO2018.PDF>

PAZDERKA, J., 2008. Rozvojovka. In: *Globální problémy a rozvojová spolupráce* [online].2008, verze 2 [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/16_manual-globalni-problemy-a-rozvojova-spoluprace.pdf

PENUUEL, K. B. a STATLER, 2011. *Encyclopedia of Disaster Relief*. 2. New York: SAGE. ISBN 9781412971010.

PRINCOVÁ, K., 2012. *Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování*. Olomouc: CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 5 s.. ISBN 978-80-87623-04-6.

RAUCH, E. a SCHEUER, 2007. SDC. In: *Cash Workbook: A Practical User's Guide for the Preparation and Implementation of Cash Projects* [online].2007 [cit. 2018-03-

22]. Dostupné z: http://doc.rero.ch/record/305292/files/24-SDC_Cash_Workbook_2007.pdf

THE SPHERE PROJECT, 2011. Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response. In: *The Sphere Handbook* [online].2011 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.spherehandbook.org>

THE TRANSFER PROJECT, 2017. In: *Myth-busting? How research is refuting common perceptions about unconditional cash transfers* [online] 2017 [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <https://transfer.cpc.unc.edu/wp-content/uploads/2015/09/Mythbusters.pdf>

UNHCR, 2015. In: *Guidelines for Cash-based Interventions in Displacement Settings* [online].2015 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/downloads/cashguidelines.pdf>

VENTON, C. C. S. BAILEY a S. PONGRACZ, 2015. DFID. In: *Value for Money of CTP in Emergencies* [online].2015 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.cashlearning.org/downloads/summary-vfm-cash-in-emergencies-report-final.pdf>

WFP, 2008. WFP. In: *Vouchers and Cash as Instruments. Opportunities and Challenges* [online].2008 [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/resources/wfp182629.pdf>

WFP, 2015. World Food Programme. In: *Cash and Vouchers Manual* [online].2015, verze 1 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.sheltercluster.org/sites/default/files/docs/Cash%20and%20Vouchers%20Manual.pdf>